

2. Nogle Fund fra Middelalderen i Lunde Kirke.

I 1938 blev der fornyet nogle Kvadratmeter Bræddegulv i den nordøstlige Del af Lunde Kirkes Skib. Der skulde fjernes et Spadestik Jord, saa der kunde støbes et Cementgulv som Middel mod Svamp i de nye Brædder. Ved den Lejlighed undersøgte jeg Jorden under Gulvet.

Øverst laa der et Lag Sand, der vel var paaført, da man lagde det tidligere Bræddegulv. Det, mente man dengang, kunde forebygge Svamp. Herunder var der stærkt omrodet Sandmuld, indeholdende mange baade store og smaa Sten, Skærver, Flisestykker, Træstykker, Knogledele fra gamle Begravelser inde i Kirken, smaa Stykker farvet Glas m. m.

Ialt optoges her 34 Brudstykker af *glaserede Gulvfliser*, af hvilke ikke to Stykker kan sættes saaledes sammen, at de passer til hinanden. 12 Stykker har en lysegul Glasur, 6 en grønlig, 12 en mørkebrun og paa 4 er Glasuren helt afslidt; med Undtagelse af et enkelt Stykke bærer alle Præg af mere eller mindre Slid. Fliserne bestaar af en rødbrændt Lermasse; de er 3—3½ cm tykke. Af en enkelt brun er der saa meget bevaret, at man kan maale dens Bredde: 14 cm. Længden har været større, men kan ikke bestemmes; et grønt Stykke er 21½ cm langt; hvis alle Fliser har været 14 cm brede, har de altsaa ikke været kvadratiske. Skønt de ikke er ornamenterede, kan man dog bestemme dem; de tilhører Middelalderen. Det viser den smukke rødbrændte Lermasse og de karakteristiske indadskraanende Sider, saa Overfladen er større end Underfladen.

Engang i Middelalderen har Lunde Kirke haft et Gulv af forskelligt farvede, glaserede Fliser. Det har

været et smukt og fornemt Gulv, men ikke behageligt at gaa paa. I Bykirker og Kirker i og ved Klostre fik man allerede i den romanske Tid lagt Flisegulve med indpressede Mønstre. Noget enestaaende er Flisegulvet, der fremkom ved Udgravningen af St. Laurentii Kirke i Roskilde, hvis nederste og oprindelige Gulv danner et helt Pragtværk i skønne Mønstre af hvide og sorte Fliser, og som saa at sige har henligget urørt fra Tiden før Valdemarerne. Over dette Gulv blev der senere gentagende lagt nyt, det øverste laa 85 cm over det nederste og var lagt af glaserede Relieffliser fra omk. 1250. I St. Klements Kirketomt i Ribe fandt man flere Gulvfliser af brændt Ler, ca. 6 Tom. i Kvadrat og 1 Tom. tykke, forsynet med forskelligt farvet Glasur. I Taarnet var der dog kun Gulv af røde Munkesten.¹⁾

De fleste Landsbykirker fik dog næppe Flisegulve. Enslev Kirke, Randers Amt, blev gennemgribende restaureret 1935—36, bl. a. blev Gulvet taget op. Under det laa der Rester af flere ældre Gulve. Engang var der lagt Gulv samtidig med, at den oprindelige sentromanske Kirke fik Hvælvinger. Gulvet var da lagt af store brændte Mursten. Men under det laa det oprindelige Gulv. Det laa fuldstændigt over hele Kirken og var lagt dels af flade Kampesten og dels af almindelige Pikkesten²⁾. Ogsaa i Skjern Kirke var der oprindelig brolagt med smaa Sten³⁾. I Ruinen af Hov Kirke, Mariager Landsogn, kan man endnu se en lille Rest af Gulvets røde Munkesten paa Fladen; der fandtes heller ingen Fliser⁴⁾. I Kirkeruinen »Orst« i Lindeballe synes Gulvet under Korbuen at være lagt af Fraadsten (Kildekalk)⁵⁾. Det var ogsaa Tilfældet i flere andre Kirker. Der er udgravet adskillige øde Kirketomter, men saa vidt jeg har kunnet efterspore i den topografiske Litteratur er der heller ikke der fundet

Gulvfliser. Det almindeligste har været Munkesten eller Stenbro. — Dog blev der ogsaa lagt Flisegulve i nogle Kirker i Renæssancetiden.

De førnævnte flade *Skærver* er ikke uden Interesse. Den ene Bredside nærmer sig meget ofte en plan Flade, hvorimod den anden minder om et fladt »Fuglebryst«, som hos de velbekendte sandslidte Sten. Her er det jo ikke Sandflugt, der har gjort det, men Afhugningen. I »Fra Ribe Amt« VIII, 212 har jeg fortalt om de store Mængder Afslag, der blev fundet ved Henne Kirke. Kvaderstenene til disse Kirker er altsaa tilhugget paa Stedet.

Blandt *Glasstykkerne* er der en enkelt hel »Rude«, som er komplet. Størrelsen er $5 \times 3,2$ cm, altsaa omtrent som et stort Frimærke. Det lykkedes ogsaa at finde et Stykke af et Blyvindue, som Ruden passer til, og hvori den aabenbart har siddet. Forøvrigt viste et andet Brudstykke af et Blyvindue, at der ogsaa havde været en Rude paa $7\frac{1}{2}$ cm Længde. Sandsynligvis er disse Ting Dele af et Vindue, der har udgjort et Glasmaleri. Et saadant lavede man i Middelalderen paa den Maade, at man sammensatte hele Billedet af smaa farvede Glasstykker i valsede Sprosser af Bly. Fra en Landsbykirke, Bjergby paa Taasinge, har man et næsten fuldstændig bevaret romansk Glasmaleri. Selve Billedet er yderst i Vinduet omgivet af en smal Ramme af »frimærkeagtige« Glasstykker. Maa ske er Stykket i Lunde af en saadan Ramme. Kanten af den lille Glasrude viser tydeligt, at Glasset ikke er skaaret med Diamant — det var først ved Middelalderens Slutning, man lærte sig den Kunst. Kanten er skraa og svagt takket, sikkert en Følge af, at saadanne Stykker skares ud med glødende Jern. Ogsaa i nogle andre Kirker er der fundet Smaarester af farvet Glas⁶). Selv om slige Vinduer ikke har været al-

mindelige, har de næppe været saa sjældne, som man paa Forhaand skulde tro. Men de var kostbare og forekom næppe dengang uden i Kirker og Borge.

Vore fromme Fædre har ikke skyet Ofre eller Bekostninger, da de til Guds og St. Stefans Ære rejste Lunde velbyggede Kirke. Det ret store Kirkehus fik de indrettet, som Middelalderen ønskede det. Det fik sit fornemme Flisegulv. Og i det i Forvejen svagt oplyste Rum faldt Lyset end mere dæmpet ind gennem de smaa farvede Ruder i de højtsiddende Vinduer. Netop derved kunde de lysende Vokskerter paa Alteret med den dunkle Helgengrav i stærkere Grad fremhæve dette som Kirkens store midtpunktsamlende Helligdom.

1) Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1932, 16. Fra Ribe Amt 1905, 10.

2) N. J. Hansen: Enslev Kirke. Fra Randers Amt 1938, 105 f.

3) Mackeprang: Vore Landsbykirker 57.

4) Aage Sørensen: Ommersyssels Ødekirker. Fra Randers Amt 1938, 73.

5) H. Kau: En gl. Kirkeruin. Vejle Amts Ab. 1910, 192.

6) Mackeprang: Vore Landsbykirker 48.

Byarkivar C. N. Termansen.

Mindeord ved *H. K. K.*

Købmand, Byarkivar Clemen Nielsen Termansen fødtes i Ribe den 15. November 1857 som Søn af Bogbinder F. M. Termansen. 1873 kom han i Handelslære hos Købmand Th. Bøggild i Ribe, hvor han